

Pitkä tie politiikan marginaalista päätöksenteon eturiviin

Taina Huttunen: Pitkä tie Pohjois-Karjalasta Arkadianmäelle. Naisten edustajaehdokkuudet ja naiskansanedustajien koulutushistoria 1907–1999. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies N:o 47, 2012. 270 s.

Taina Huttunen on tutkimukseensa keskittynyt sen selvittämiseen, miten naiset valikoituivat kansanedustajaehdokkaiksi ja kansanedustajaksi Pohjois-Karjalan alueen kulloinkin käsittävistä vaalipiiristä aikaperiodilla 1907–1999, ja millainen oli heidän koulutustamishistoriansa. Näkökulma on siis alueellinen, mutta kokonaisuksenaan luomiseksi tutkimuksessa verrataan paikallisten naisehdokkaiden saamia äänimääriä sekä ehdokas- ja kansanedustajapaikkoja koko maan vastaaviin lukuihin. Tutkimuksen yleistä mielenkiintoa lisäksi, jos käytettävissä olisi ollut vastaava tutkimus toisesta vaalipiiristä esimerkiksi Länsi-Suomesta, jonka vaalituloksiin Pohjois-Karjalan vaalituloksia olisi verrattu. Tällaisen tutkimuksen puutte ei toki ole väittelijän vika. Huttusen tutkimus tuo tarpeellisen lisän suomalaisten naisten poliittisen tasa-arvon edistymistä koskevaan keskusteluun ja tutkimukseen.

Lähtökohdiltaan tutkimus on sijoitettu naisten poliittisen toiminnan tutkimustraditioon, johon se epäilemättä kuuluu. Pohjois-Karjalan valikoitumista tutkimuskohteeksi perustellaan sillä, että se on vähän tutkittu maaseutuvoit-

toinen alue sekä sillä, että se rajautuu Venäjään. Tällaisia alueita Suomessa on varmasti muitakin, joten valinnan tieteellistä relevanssia olisi voinut kirkastaa jollain muulla tavoin. Kun myöskään Venäjä-kytkennällä ei vaikuta olleen juuri minkäänlaista merkitystä alueella käydyssä vaalikampanjoinnissa, perustelu ontuu – ja on huomattava, että mikäli Venäjä-argumentilla olisi kampanjoitu, olisi se koskenut myös miehiä eikä vain naisehdokkaita.

Tutkimuksen alussa olisi voinut lyhyehkö katsaus suomalaisen äänioikeusliikkeen historiaan. Tämä olisi ollut sitäkin perustelumpaa, kun koko tutkimuksen lähtökohta on yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden myöntäminen, joka antoi sekä vaali- että äänioikeuden myös naisille. Olisi myös ollut mielenkiintoista tietää, miten Pohjois-Karjalassa yleensä suhtauduttiin poliittisten oikeuksien myöntämiseen naisille. Se kuitataan tekstissä muutamalla lauseella, joiden perusteella asia ei juuri selviä.

Taustoittavana teoreettisena viitekehysenä tutkimuksessa on ollut professori Heikki Paloheimon edustuksellisen demokratian kolmivaiheinen malli, jossa hän nimitää demokratian varhaisinta vaihetta 1907–1939 eliitidemokratian kaudeksi, toisen maailmansodan jälkeistä aikaa 1980-luvulle saakka puoluevetoisen demokratian kaudeksi ja 1900-luvun kahta viimeistä vuosikymmentä yleisödemokratian kaudeksi. Löyhän ja taustoittavana viitekehysenä mallia on onnistuneesti sovellettu tutkimuksen tulosten analysoinnissa.

Pitkä tie Pohjois-Karjalasta Arkadianmäelle -tutkimuksen perustana ovat sekä kattavat arkistoaineistot että laaja tutkimuskirjallisuus. Lisäksi tekijä on haastatellut muutamia kansanedustajana toimineita pohjoiskarjalaisia naisia. Vaaliaineiston analysoinnin käsittelytapa on mekaaninen ja jossain määrin luettelomainenkin, ja nämä

seikat vähentävät paikoin työn tieteellisyden vaikutelmaa.

Keskeisinä tutkimuskysymyksinä ovat olleet, miten ja mitä kautta naiset rekrytoituivat edustajaehdokkaiksi ja miten he tässä työssä kouliuntuivat. Tutkimuksessa arvioidaan naisjärjestöjen roolia edustajaehdokkaiden värväämisessä ja heidän puolestaan tehdyn vaalityön kannalta. Naisehdokkaiden vaaliteemat ovat liittyneet perheiden, äitien ja lasten hyvinvoinnin edistämisen lisäksi paikallisiin oloihin ja niiden parantamiseen.

Tutkimus on jaoteltu viiteen pääluukuun, jotka sisältävät yhteiskunnallisten murrosvaiheiden mukaan määritellyt vaalijaksot. Jaotelu on looginen ja perusteltu. Kuitenkin samanlainen käsittelytapa jokaisessa luvussa tekee mekaanisen vaikutelman: jokainen pääluuku alkaa esittelyllä kyseisenä vaalijaksona pidettyjen vaalien puolueista, ehdokasmääristä, valittuja kansanedustajia koskevista prosentiosuuksista sekä naisten saamista äänistä, ja muistuttaa enemmän vaali- tai puoluetutkimusta kuin varsinaista historian-tutkimusta. Kirjallista selvitystä paremmin tilannetta valaisevat graafiset sekä numeeriset taulukot, joista saa helposti yleiskuvan kulloisestakin tilanteesta. Kuudes pääluuku esittelee yhteenvedon-omaisesti vaalipiiristä eduskuntaan valitut naiset.

Vaalipiirin kansanedustajaehdokkaina koko tutkimusperiodin aikana oli 309 naista, joista valituksi tuli kaksikymmentä. Suhteellisen vaatimattomaan lukuun sisältyy kuitenkin se, että monet naisista valittiin useita kertoja. Nimihaakemiston puuttuminen on harmillista, sillä se olisi ollut välttämätön runsaasti nimiä sisältävässä tutkimuksessa. Naisten osuus vaalipiirin sekä ehdokkaista että kansanedustajaksi valituista oli kolmesta seitsemään prosenttiin alhaisempi kuin koko maassa. Ajanjaksolla 1919–1939 vaalipiiristä valittiin

vain yksi nainen kansanedustajak-si, mikä tarkoittaa 1,1 prosenttia, kun vastaava osuus koko maassa oli kahdeksan prosenttia. Vaati-mattomaan tulokseen vaikutti epäilemättä äänestysprosentin las-ku kaikissa periodin vaaleissa, nais-ten haluttomuus ryhtyä ehdok-kaaksi naisjärjestöjen kannustuk-sesta huolimatta sekä naisehdok-kaiden epäedullinen sijoittelu ää- nestyslistoille. Tässä suhteessa seuraava tutkimusperiodi 1945–1962 toi muutoksen, kun vaalita- van muutos usean ehdokkaan lis- toista yhden ehdokkaan listoihin soi naisille paremmat menestymi- sen mahdollisuudet.

Kansanedustajan uran aukene- minen pohjoiskarjalaisille naisille on ollut hidas ja pitkä prosessi. Vaikka kirjoittaja useassa kohtaa syyttää tästä miehistä päätäntä- kulttuurista, on ilmeistä, että vähin- tään yhtä suuri ellei suurempi syy on ollut naisten vähäinen haluk- kuus asettua ehdokkaaksi vaalei- hin. Etenkin maaseudulla vallin- neet ajattelutavat olivat useassa tapauksessa synnä siihen, että nai- set eivät lähteneet ehdokkaiksi. Motivaatiota vähensi sekin, että ennen yhden ehdokkaan listoihin siirtymistä naisia sijoiteltiin ehdo- kaslistoille epäedullisesti mieseh- dokkaisiin verrattuna. Mutta eten- kin jos ajatellaan aikaa ennen tois- ta maailmansotaa, tilannetta ei voi pitää erityisen outona, sillä naisten saamat oikeudet ja muodollinen tasa-arvo olivat Suomessa vielä nuoria: vaikka yleinen ja yhtäläi- nen äänioikeus saatiin jo vuonna 1906, kunnallisissa vaaleissa sa- maan tilanteeseen päästiin vuonna 1917 säädetyllä lailla. Vasta vuon- na 1922 naimisissa olevat naiset saivat luvan tehdä työtä ilman mie- hen lupaa eli solmia itsenäisesti työsopimuksen, ja kokonaan mie- hen edusmiehisyydestä vaimo va- pautui vuonna 1930 säädetyllä avioliittolailla. Tämän jälkeen lain- säädäntötyöllä on huomattavasti kohennettu niin naisten kuin las-

tenkin asemaa ja oikeuksia yhteis- kunnassa. Matkaa täydelliseen ta- sa-arvoon naisten ja miesten välillä on kuitenkin vielä taivallettavana.

Yksi Huttusen keskeinen tutki- mustehtävä oli tarkastella kansan- edustajaksi valittujen kouliintumis- historiaa. Vaikka tähän liittyviä faktoja tekstissä vilahtelee aiem- minkin, asiat tuodaan yhteen vii- meisessä varsinaisessa käsittelylu- vussa. Kuten yhteiskunnassa ylei- semminkin, myös naiskansanedus- tajaehdokkaiden yleinen koulutus- taso on ajan kuluessa jatkuvasti noussut. Vaalipiiristä kansanedus- tajaksi valitut naiset olivat alusta saakka kouliintuneet erilaisissa puoluetehävissä sekä naisjärjes- töissä, ja viimeisimmässä tutkimus- jaksossa myös erilaisissa kunnalli- sissa luottamustehtävissä. Sinänsä lopputulos on arvattava eikä sisällä yllätyksiä, mutta saa tutkimukses- sa tieteellisen vahvistuksen. Nais- järjestöjen merkittävä rooli naisten rekrytoinnissa kansanedustajaeh- dokkaiksi tulee tutkimuksessa sel- västi todennettua.

– KRISTINA KALLEINEN